SADE MÁRKI

PÁRBESZÉD

EGY PAP ÉS EGY HALDOKLÓ KÖZÖTT

DDU-kiadás

39,– Ft

„Zsarnokoskodó, indulatos, erőszakos, mindenben szélsőséges, páratlanul perverz az erotikus képzelgésben, a fanatizmusig istentagadó: íme, ez vagyok én pár szóban; öljetek meg, vagy fogadjatok el olyannak, amilyen vagyok, mert én meg nem változom."

(Sade)

Kiadja a Demokratikus Diákunió
ELTE ÁJTK Budapest, V. Egyetem tér 1–3.
Felelős kiadó: Nagy Károly András
Felelős szerkesztő: Ács Károly
A borítón Bencsik János grafikája.

SADE MÁRKI:

PÁRBESZÉD EGY PAP ÉS EGY HALDOKLÓ KÖZÖTT

Fordította és az előszót írta:

Madarász Imre

DDU-KIADÁS
1989.

A SADE-IZMUS FORRÁSVIDÉKEI

A világirodalom talán a legbotrányosabb írójának – a szadizmus névadójának – egyik kevésbé hírhedt művét tartja kezében az olvasó. Pedig Sade e dialógusa nemcsak kronológiailag egyik első, hanem alapvető munkája is, amennyiben megkerülhetetlen kiindulópontját jelenti egész életművének, ideológiai megalapozását egész antifilozófiájának. A Vincennes-i börtönben 1782-ben írt Párbeszéd egy pap és egy haldokló között különösen jelentős abból a szempontból is, hogy rávilágít Sade-nak a felvilágosodással való kapcsolatára, ami mindigis a Sade-irodalom egyik központi, legtöbbet vitatott s a legnagyobb félreértésekre okot adó problémája volt.

A Haldokló szavaival valójában maga Sade foglalja össze érveit az ateizmus mellett. Ezek tisztán filozófiai-spekulatív szempontból nem igazán eredetiek. A vallás ellen felhozott érvek között nincs talán egy sem, amelyet a felvilágosodás legnagyobb alakjai ne fogalmaztak volna meg, de implicite benne rejlettek már a racionalizmus kritikai eszmeiségében is. Sade-nál legfeljebb a megfogalmazás élessége, olykor kifejezett durvasága lep meg. (Ami nem zárja ki, hogy a hatalom, a királyok felé ne fogalmazzon meg egy-két szemérmetlen hízelgést.) Sade gondolati fejlődése szempontjából a mű ott

kezd érdekes lenni, ahol megpróbálja levonni ateizmusa erkölcsi konzekvenciáit. A „jó ateista" a spinozoistától a felvilágosítókig ható eszményétől a Márki itt kezd elszakadni. Felfogása szerint a természetnek egyaránt szüksége van bűnre és erényre, s ezek a szükségletek oly mértékben uralják és determinálják az embert, hogy egyáltalán nem hagynak teret és lehetőséget a szabad akaratnak, következésképpen magának az erkölcsi felelősségnek sem. A gyönyörvágyó, bűnre hajló embert a bűnök elkövetésétől legfeljebb az igazságszolgáltatás pallosa rettenti vissza. Ez a koncepció még igen messze van az „érett" Sade ideológiájától, a gonosz, illetve gyűlöletes és megsértendő természet eszméjétől és a kegyetlenség, az embertelenség, az igazi Sade-izmus, a szadizmus apológiájától. (Sőt, Sade szabadkozik: „Isten őrizz, hogy ily módon a bűnre biztassak." És „jó szívről", embertársunk boldogításáról is beszél, ami homlokegyenest ellenkezik későbbi tanításával.) Mégis ez a bűnre való hajlamról és a büntetéstől való félelemről megfogalmazott gondolata egyik leghírhedtebb regényéig, az Új Justine-ig mutat, ahol más szavakkal ugyanezt olvashatjuk: nem járunk messze a bűntől, ha csak a büntetéstől való félelem tart vissza attól. A legnagyobb paradoxon, hogy e megállapítás önmagában tökéletesen egybevág a kanti lelkiismeret-etika alapeszméjével, amelynél pedig a Sade-éval ellentétesebb erkölcstant bajosan találhatnánk.

Madarász Imre

PÁRBESZÉD EGY PAP ÉS EGY HALDOKLÓ KÖZÖTT

PAP: Elérkezvén végül a végzetes pillanathoz, melyben az illúzió fátyla csupán azért szakad szét, hogy megmutassa a megcsalatott embernek vétkei és bűnei kegyetlen képét, nem bánod meg, kedvelt gyermekem, számos és ismételt tévelygéseidet, melyekbe a gyengeség s az emberi gyarlóság vitt?

HALDOKLÓ: Persze, barátom, megbánom.

PAP: Úgy hát meríts hasznot ebből az üdvös bűnbánatból és elnyered az égtől, a rövid idő során, mely még hátravan neked, az általános feloldozást minden bűnöd alól, és gondolj bele, hogy csakis a bűnbánat szentségének közvetítésével adatik meg neked, hogy elnyerd azt az Örökkévalótól.

HALDOKLÓ: Nem értelek jobban téged, mint te értesz engem.

PAP: Mit akarsz ezzel mondani?

HALDOKLÓ: Mondtam, hogy megbánom.

PAP: Így is értettem.

HALDOKLÓ: De anélkül, hogy megértettél volna.

PAP: És hogy kellene értelmeznem?

HALDOKLÓ: Hát így... A természet igen erős ízléssel és fölöttébb erőteljes szenvedélyekkel teremtett meg engem, és csakis azért helyezett erre a földre, hogy azokra hagyatkozzam, s ezeket kielégítsem, és lévén teremtésemnek e következményei a természet parancsai, vagy, ha úgy tetszik, elkerülhetetlen következményei, látván a természet terveit

velem és hogy mindez megfelel törvényeinek, csakis azt bánom, hogy nem ismertem el eléggé mindenhatóságát, és csakis azért furdal a lelkiismeret, hogy oly középszerűen használtam fel, a te nézeted szerint bűnös, szerintem meg igen egyszerű képességeimet, melyeket ő azért adott, hogy szolgáljam őt; olykor fájdalom, ellenálltam, s ezt bánom. Elvakíttatván a te teóriáidtól, szembefordultam a sokkal több, mint isteni ihletből nyert vágyaimmal, csupán virágokat tépve akkor, amikor bőségesen szüretelhettem volna a gyümölcsökből is... Íme, megbánásom igazi okai, és ítélj el, amennyire elégséges, hogy ne gondolj többre.

PAP: Hová is sodornak tévedéseid, hová vezetnek szofizmáid! A teremtett dolgot a teremtő hatalmával ruházod fel, s ezek a szerencsétlen tendenciák, melyek félrevezettek, nem látod, hogy csupán annak a természetnek hatásai, melynek a mindenhatóságot tulajdonítod?

HALDOKLÓ: Barátom, dialektikád nekem éppoly hamisnak tűnik, mint lelked. Szeretném, ha helyesebben okoskodnál és hagynál békén meghalni. Mit értesz teremtő és megromlott természet alatt?

PAP: A teremtő a világegyetem ura, ő az, aki mindent csinált, s aki mindent megóv mindenhatósága legegyszerűbb hatásával.

HALDOKLÓ: Nagy ember, hitemre. Nos, mondd meg, ez az ilyen hatalmas ember ugyan miért teremtett ilyen, szerinted romlott természetet?

PAP: Miféle érdemük lett volna az embereknek, ha Isten nem hagyta volna nekik a szabad akaratot, és miféle érdemük lett volna használni azt, ha nem létezne a földön a jó tevésének, s a rossz elkerülésének lehetősége?

HALDOKLÓ: Vagyis a te istened mindent ferdén csinált csak azért, hogy megkísértse vagy próbára tegye teremtményét; nem ismerte tehát? Nem volt tehát bizonyos az eredmény felől?

PAP: Kétségtelenül ismerte, de meg akarta neki hagyni a választás érdemét.

HALDOKLÓ: Mi célból, ha tudta már, melyik választást karolja föl, és ha csak tőle függött, mert mindenhatónak mondod, ha csakis tőle függött, kérdem én, hogy a jót válassza?

PAP: Ugyan ki foghatja fel Isten mérhetetlen, végtelen céljait az emberrel? És ki foghatja fel mindazt, amit nem látunk?

HALDOKLÓ: Aki leegyszerűsíti a dolgokat, barátom, az főként az, aki nem szaporítja az okokat, hogy jobban összezavarja az okozatokat. Miért keresel egy másik nehézséget, amikor nem tudod megmagyarázni az elsőt, és, lehetséges lévén, hogy a természet magától véghez tudta vinni azt, amit te az istenednek tulajdonítasz, miért keresel neki egy urat? Annak az oka, amit nem fogsz fel, talán a legegyszerűbb dolog a világon. Tökéletesítsd fizikai tudásodat, és jobban megérted a természetet, tisztítsd meg elmédet, űzd el előítéleteidet, és lemondasz istenedről.

PAP: Szerencsétlen! Sociniánusnak hittelek, s lett volna fegyverem, hogy harcoljak veled, de látom, hogy ateista vagy, s minthogy szíved elutasítja a végtelenül sok valódi bizonyságot, amit naponta kapunk a teremtő létezéséről, nincs több mondandóm számodra. Nem lehet visszaadni a fényt egy vaknak.

HALDOKLÓ: Barátom, ismerd be, hogy kettőnk közül az a világtalanabb, aki a szemére kötést tesz,

nem az, aki letépi. Te építesz, kitalálsz, szaporítasz, én rombolok, egyszerűsítek. Te hibát hibára halmozol, én mindegyik ellen harcolok. Ki tehát közülünk a vak?

PAP: Nem hiszel tehát Istenben?

HALDOKLÓ: Nem, és egészen egyszerű okból; mert teljességgel lehetetlen hinni abban, amit nem értünk, megértés és hit között közvetlen kapcsolatnak kell lenni; a megértés a hit első tápláléka; ahol a megértés hiányzik, ott a hit halott, és akik ilyen esetben azt állítják, hogy birtokában vannak, becsapják magukat. Kétségbevonom, hogy hiszed az istent, akiről prédikálsz, mert nem tudnád bebizonyítani, mert nem tudnád meghatározni, mert, következésképpen, meg sem érted; s mivel nem érted, nem tudsz egyetlen érvényes érvet sem mondani, és mert, röviden, mindaz, ami az emberi lélek határai fölött van, vagy kiméra vagy hiábavalóság; minthogy a te istened nem lehet egyéb, mint az egyik vagy a másik, az első esetben ha hinnék benne, őrült lennék, a másodikban ostoba.

Barátom, bizonyítsd be nekem, hogy az anyag tehetetlen, s én elhiszem neked a teremtőt; bizonyítsd be nekem, hogy a természet nem elég önmagának, s én elfogadom, hogy lehet egy ura. Addig azonban ne várj tőlem semmit, én csak a bizonyosságnak adom meg magam és ezt csakis érzékszerveimtől kapom meg; ahol ezek megállnak, ott hitem erejét veszti. Hiszek a napban, mert látom és felfogom, mint azt a központot, amelyben a természet minden tüzes anyaga összegyűlik, periodikus körforgása tetszik nekem, anélkül, hogy álmélkodnék rajta. Fizikai jelenségről van szó, amely talán éppoly egyszerű, mint az elektromosság, amelyet

megérteni mégsem adatott meg nekünk. Miért hatoljak tovább? Ha te istened építményét mindezek fölébe emeled, mi hasznom lesz abból? Nem kerül épp annyi erőfeszítésembe felfogni a munkást, mint meghatározni a művet?

Ezért nem tettél semmiféle szolgálatot nekem azzal, hogy megszerkesztetted kimérádat, megzavartad a lelkemet anélkül, hogy felvilágosítottad volna, és gyűlölettel tartozom neked, nem hálával. A te istened egy gép, amit te gyártottál, hogy szenvedélyeidnek szolgálj vele és kedvedre mozgasd; de mivel az zavarja az enyéimet, borítsd fel, és abban a percben, amikor lelkemnek nyugalomra és filozófiára van szüksége, tartózkodj attól, hogy megriaszd szofizmáiddal, melyek megrémítik anélkül, hogy meggyőznék, bosszantják anélkül, hogy jobbá tennék. Ez a lélek, barátom, olyan, amilyen a természetnek tetszett, hogy legyen, vagyis a szervek eredménye, melyekkel a természet tetszése szerint ellátott engem céljaira és szükségleteire való tekintettel, és minthogy neki egyaránt szüksége van bűnökre és erényekre, amikor úgy tetszett neki, azok felé fordított, s amikor ezeket akarta, felébresztette bennem az irántuk való vágyat és én habozás nélkül, magamtól rájuk hagyatkoztam. Ne keress hát mást, mint törvényeit, mint emberi következetlenségünk egyedüli okát, és törvényeiben csakis az ő akaratát és az ő szükségletét.

PAP: Tehát minden szükségszerű a világon?

HALDOKLÓ: Természetesen.

PAP: De ha minden szükségszerű, akkor minden szabályozott.

HALDOKLÓ: És ki állítja az ellenkezőjét?

PAP: De ki szabályozhat mindent úgy, ahogy van, ha nem egy mindható és bölcs kéz?

HALDOKLÓ: Nem szükségszerű, hogy a por lángot fogjon, amikor közel tartjuk hozzá a tüzet?

PAP: De igen.

HALDOKLÓ: És miféle bölcsességet látsz ebben?

PAP: Semmilyet.

HALDOKLÓ: Lehetséges tehát, hogy szükséges dolgok létezzenek bölcsesség nélkül, következésképpen, hogy minden egy első okból származzék anélkül, hogy bármiféle ész vagy bölcsesség legyen ebben az első okban?

PAP: Hová akarsz eljutni?

HALDOKLÓ: Be akarom bizonyítani neked, hogy minden lehet az, ami, amilyennek látod, anélkül, hogy bármiféle bölcs és ésszerű ok irányítaná, és hogy természetes okozatoknak természetes okai kell legyenek, anélkül, hogy szükséges lett volna feltételezni egy természetellenes okot, amilyen a te istened lenne; hogy ő maga is magyarázatra szorulna anélkül, hogy egyet is adna; hogy következésképpen a te istened semmire sem jó, teljességgel szükségtelen; hogy erősen gyanítható, mindaz semmi, ami fölösleges; szóval, hogy meggyőzzem magam arról, hogy a te istened egy kiméra, nincs szükségem más okoskodásra, mint erre, melyet fölöslegességének bizonyosságára kínál.

PAP: Így hát nem sok szükségét látom, hogy vallásról beszéljek neked.

HALDOKLÓ: Miért nem? Semmi sem derít olyan jó kedvre, mint a fanatizmusnak és az ostobaságnak azok a túlkapásai, amelyekre az emberek e kérdésben ragadtatták magukat; ezek olyan bámulatos eltévelyedések, hogy látványuk, bármily szörnyű is, mindig érdekes. Válaszolj hát nekem őszintén és űzd ki magadból főként az egoizmust. Ha olyan

gyönge lennék, hogy lenyűgözne nevetséges teóriád, melyet a Létezo mesés létére építettél, amely szükségessé teszi a vallást, mely formában tanácsolnád, hogy imádjam? Azt akarnád, hogy Konfuciusz képzelgéseit tegyem magamévá Brahma képtelenségei helyett, a négerek nagy kígyóját kellene imádnom, a peruiak csillagát, vagy inkább Mózes seregeinek urát? Mohamed melyik szektájára szeretnéd, ha hagyatkoznék, vagy mely keresztény eretnekség lenne, véleményed szerint, a legjobb? Vigyázz a válasszal.

PAP: Lehet az kétséges?

HALDOKLÓ: Tessék, egoista vagy!

PAP: Egyáltalán nem. Azt tanácsolni neked, amiben hiszek, annyi, mint úgy szeretni téged, ahogyan magamat szeretem.

HALDOKLÓ: És hasonló tévedéseket hallgatni annyi, mint mindkettőnket igencsak kevéssé szeretni.

PAP: De ki vakulhat el isteni Megváltónk csodái előtt?

HALDOKLÓ: Az, aki nem fedezi föl benne a legközönségesebb csalót és a legostobább szélhámost.

PAP: Óh, Isten! Hallod ezt és nem mennydörögsz?

HALDOKLÓ: Nem, barátom, minden békés, mert a te istened, akár tehetetlenségből, akár szándékosan, akár bármely más okából ennek a lénynek, akit nem ismerek el, hacsak nem az irántad való engedékenységből, vagy, ha így jobban tetszik, hogy alkalmazkodjam silány érvelésedhez, mert ez az isten, mondom, ha létezik, mint ahogy te bolond módon hiszed, meggyőzésünkre nem választ-

hatott ilyen nevetséges eszközöket, mint azok, amelyeket a te Jézusod feltételez.

PAP: Hogyan, a próféciák, csodák, a vértanúk talán nem bizonyítékok?

HALDOKLÓ: Miféle logikával várhatod el, hogy én bizonyítékként fogadjam el mindazt, ami a maga részéről szintén bizonyításra szorul? Hogy a prófécia bizonyíték legyen, ahhoz mindenekelőtt az kell, teljes bizonyosságom legyen afelől, hogy elhangzott; nos, minthogy a próféciát csak a történelem igazolja, nem lehet előttem nagyobb hitele, mint minden egyéb történelmi tettnek, melyeknek háromnegyede igencsak kétséges; ha ehhez még hozzáteszem, hogy azokat valószínűleg elfogult történészek hagyományozták ránk, akkor, mint láthatod, jó okom van kételkedni bennük. Ki biztosít továbbá afelől, hogy ez a prófécia nem az esemény után hangzott el, hogy az nem a legegyszerűbb meglátás, mint az, amelyik boldog királyságot lát egy igazságos király alatt vagy jeget a télben? Ha mindez igaz, hogyan kívánhatod, hogy a prófécia, amelynek ilyen nagy szüksége van bizonyításra, bizonyíték lehessen? Ami a csodáidat illeti, azok nem hatnak meg jobban. Minden csaló véghez vitt ilyeneket, és minden ostoba hitt neki; hogy meggyőződjem a csoda igazságáról, az kellene, hogy egészen biztos legyek abban, az esemény, amit így nevezel, teljességgel ellentétes a természet törvényeivel, mert csak ami azon kívül van, az tekinthető csodának. És ki ismeri annyira a természetet, hogy kijelenthesse, az csak egy bizonyos pontig ér el és azon túl nem jut, s éppen ott szakad vége? Csupán két dologra van szükség, hogy elhitessék az állítólagos csodát: egy szélhámosra és asszonyokra. Eredj

már, sose keress egyéb eredetet a csodáidnak, minden új szektás csinált ilyeneket, s ami a legkülönösebb, mindegyik talált ostobákat, akik hittek neki. A te Jézusod semmi rendkívülibbet nem csinált, mint a tianai Apolloniosz, mégsem jutna senkinek eszébe, hogy őt istennek tekintse. Ami a vértanúidat illeti, minden kétséget kizáróan ez a leggyengébb érved; nem kell hozzá más, mint rajongás és lélekerő, és amíg az ellenpárt épp annyit mutat nekem, mint a tied, sosem fogom az egyiket jobbnak hinni a másiknál, sőt hajlamos leszek mindettőjüket könnyekre méltóaknak ítélni.

Barátom, ha igaz lenne, hogy az isten, akihez imádkozol, létezik, szüksége lenne csodákra, vértanúkra és próféciákra, hogy megalapozza birodalmát? És ha, mint mondtad, az ember szíve az ő műve lenne, nem lenne éppen az a szentély, melyet törvényei számára választott? Ez a törvény, mely mindenki számára egyenlő lenne, mivel egy igazságos istentől eredne, mindenkibe egyaránt ellenállhatatlanul bele lenne vésve, és a világegyetem egyik végétől a másikig minden ember hasonlítván egymásra abban a finom és érzékeny szervében, éppúgy hasonlók lennének a hódolatban, mellyel az istennek adóznának, akitől azt kapták. Csak egy módon szeretnék, csak egy módon imádnák és szolgálnák; és éppúgy lehetetlen volna számukra félreismerni, mint ellenállni kultusza titkos vonzásának. Ehelyett azonban mit látok a világon? Annyi istent, ahány ország van, annyi módot azoknak az isteneknek a szolgálatára, ahány különböző fej vagy külkönböző képzelet létezik; és a véleményeknek ez a sokasága, ahol fizikailag képtelenség, hogy válasszak, ez lenne véleményed szerint egy igaz isten

műve? Menj, prédikátor, te sértegeted istenedet, ha így mutatod be. Hagyd, hogy tagadjam, mert ha létezik, én sokkal kevésbé sértem őt hitetlenségemmel, mint te káromlásaiddal. Térj vissza az észhez, prédikátor, a te Jézusod nem ér többet Mohamednél, sem Mohamed Mózesnél, sem mindhárom Konfuciusznál, aki legalább adott néhány jó elvet, míg a többi három félrebeszélt. De általában mindezek nem mások, mint szélhámosok, akiket kinevet a filozófus, akiknek csupán a csőcselék hisz, az igazságszolgáltatás fel kellene, hogy kösse őket.

PAP: Ó, az túl sokat is tett a négy közül az egyikért.

HALDOKLÓ: Azért, aki leginkább megérdemelte: felforgató, lázító, rágalmazó, csaló, parázna, közönséges hazudozó, veszedelmes gonosztevő. Értett ahhoz, hogy meghódítsa a népet, következésképpen büntethető volt egy olyan országban, amilyen az akkori Jeruzsálem volt. Bölcs dolog volt tehát megszabadulni tőle, és ez talán az egyetlen eset, amikor elveim, melyek pedig enyhék és toleránsak, helyeslik Themis szigorát. Megbocsájtok minden vétket, kivéve azokat, amelyek veszélyesek lehetnek a minket irányító kormányzatokra. A királyok és fenségük az egyedüli, ami csodálatot kelt bennem, az egyedüli, amit tisztelek és aki nem szereti királyát és hazáját, nem érdemli meg, hogy éljen.

PAP: De valamit csak elismersz ezen az életen túl! Lehetetlen, hogy lelked néha nem próbált behatolni sorsunk jövőjének sűrű homályába, és melyik rendszer elégíthet ki jobban, mint az, amelyikben megannyi büntetés jár annak, aki rosszul él és örök jutalmak annak, aki jól él?

HALDOKLÓ: Melyik, barátom? A semmié. So-

sem rémített és semmi mást nem látok, ami ilyen egyszerű és vigasztaló volna. Minden más rendszer a gőg műve, csupán ez az értelemé. Azonfelül se nem gyűlöletes, se nem abszolút; nincsen talán szemem előtt a természet állandó születése és újjászületése? Semmi sem tűnik el, barátom, semmi nem semmisülhet meg a világon; ma ember, holnap féreg, holnapután légy. Mindez mégis nem létezés? És miért akarod, hogy jutalmat kapjak erényeimért, melyekben nincs semmi érdemem, és büntetést bűneimért, melyeket nem tudnék uralni? Hogyan hírdetheted úgynevezett istened jóságát ezzel a teóriával? Teremthetett ő azért a gyönyörűségért, hogy büntessen, s ezt olyan választás következtében, amelyben nem hagy szabadon dönteni?

PAP: Szabadon döntesz.

HALDOKLÓ: Igen, előítéleteid szerint, de az ész megsemmisíti a szabad akarat teóriáját, melyet csak azért találtak ki, hogy felépíthessék rá a kegyelmét, mely olyan jól illik a te képzelgéseidhez. Ki az az ember, aki, látván a vérpadot a bűn mellett, elkövetné azt, ha szabad? Ellenállhatatlan erő sodor minket és egy pillanatra sem vagyunk önmagunk urai, hacsak nem abban, hogy arra hajoljunk, amerre hajlamunk van. Nincs egyetlen erény sem, mely ne lenne szükséges a természetnek, és fordítva, nincs egy bűn, amelyre ne lenne szüksége, s a tökéletes egyensúlyban, melyet ő fenntart egyik és másik között, rejlik egész tudománya. De miként lehetnénk felelősek hajlamainkért? Nem jobban, mint a darázs, mely fullánkját a bőrödbe döfi.

PAP: Tehát a legnagyobb bűn se keltsen bennünk semmiféle félelmet?

HALDOKLÓ: Nem erre célzok. Elég, hogy a tör-

vény elítélje, s az igazságszolgáltatás kardja lesújtson rá, hogy attól távol tartson minket és félelmet keltsen bennünk. De amikor szerencsétlenségünkre elkövettük, az a helyes, ha vállaljuk és nem hagyatkozunk a meddő bűnbánatra; mert ennek hatása hiábavaló, ha nem óvott meg minket, ha nem tudott védelmet nyújtani. Képtelenség tehát, ha furdal a lelkiismeret, és méginkább, ha túlvilági büntetéstől félünk, ha ezen a világon megmenekültünk előle. Isten őrizz, hogy ily módon a bűnre biztassak. Helyes, amíg lehet elkerülni, de az ész kell rávegyen minket arra, hogy elkerüljük, nem ezek a hamis félelmek, amelyek semmire sem vezetnek, s amelyeknek hatása azonnal eltűnik egy eltökélt lélekből. Az ész, barátom, csakis az ész kell figyelmeztessen minket, hogy ha embertársunknak ártunk, azzal sosem tehetjük magunkat boldoggá, s a szívünknek kell hozzájárulni örömünkhöz; s ez a legnagyobb öröm, melyet a természet engedélyezett nekünk. Az egész emberi erkölcs benne foglaltatik ebben a szóban: éppoly boldoggá tenni a többieket, mint amennyire mi akarunk azok lenni, és nem okozni több rosszat másnak, mint amennyiben mi akarunk részesülni.

Íme tehát, barátom, íme az egyedüli elvek, melyeket követnünk kell, és nincs szükség vallásra, sem istenre, hogy elfogadjuk azokat, elég a jó szív. De érzem, erőm fogyatkozik; prédikátor, hagyd el előítéleteidet, légy ember, légy emberi, félelem nélkül és remény nélkül. Hagyd el istenedet és vallásodat. Mindez csak arra vezet, hogy az emberek kezére láncot rak és mindeme szörnyűségek puszta neve több vérontást eredményezett, mint az összes háború és csapás együttvéve. Mondj le egy másik világ

eszméjéről, mert nincs ilyen. De ne mondj le arról az örömről, hogy boldog légy és boldoggá tégy másokat ezen a világon. Íme, az egyedüli módszer; melyet a természet kínál neked, hogy megkettőzd létezésed értékét. Barátom, a gyönyör volt mindig is a legdrágább a javaim közül. Egész életem során magasztaltam és életemet karjaiban akartam bevégezni. Végem közeleg. Hat nő, a napnál szebbek, találhatók itt a szomszédos szobácskában. Erre az alkalomra tartogattam őket. Válassz közülük és, példámat követve, keblükön próbáld elfeledni a babona minden hiú szofizmáját, a képmutatás minden ostoba tévedését.

A haldokló csöngetett. A nők beléptek és a prédikátor karjaik között a természet által megrontott emberré vált, noha nem tudta megmagyarázni, mi is az a romlott természet.

Készült az OPKM nyomdájában 1989-ben
Felelős vezető: Barkó Endre
Terjedelem: 1,25 A/5 ív. Példányszám: 1000.
Munkaszám: 127/89.